

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора Біди Олени Анатоліївни про дисертацію Гальчун Наталії Петрівни «Формування міжкультурної компетентності майбутніх медичних працівників у процесі викладання іноземної мови», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта, педагогіка

З метою здійснення експертизи дисертації Гальчун Наталії Петрівни нами було проаналізовано її зміст й основні наукові праці. Узагальнені результати викладено у наступних положеннях.

Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними планами галузей науки. Приєднання України до Європейського освітнього простору, вимагає реформування української вищої освіти, яке ставить підвищенні вимоги до підготовки конкурентоспроможних майбутніх фахівців у різних сферах діяльності, які повинні бути не лише озброєні якісними фаховими знаннями, а й уміти використовувати їх у різноманітних професійно-комунікативних ситуаціях у полікультурному середовищі.

Особливо це стосується підготовки майбутніх медичних працівників, професійна діяльність яких зумовлена необхідністю налагодження міжособистісної взаємодії з пацієнтами та їхніми родичами, які можуть відрізнятися своїми традиціями і звичаями. Крім того, у своїй професійній діяльності медичні працівники повинні вміти налагоджувати професійні відносини, здійснювати наукову й практичну діяльність у міжкультурному середовищі сучасного світу. З огляду на зазначене, проблема формування міжкультурної компетентності майбутніх медичних працівників, здатних до конструктивної взаємодії із представниками інших культур, рас і віросповідань, обміну професійним досвідом із вітчизняними та зарубіжними партнерами в умовах різноманітних міжкультурних контактів є надзвичайно актуальною і не викликає сумнівів.

Міжкультурна компетентність виступає рушійною силою розвитку особистості майбутнього медичного працівника, спроможного ефективно протистояти глобальним негативним процесам, важлива для забезпечення ефективної участі українських медиків у ліквідації масштабних наслідків війни, у роботі таких громадських організацій, як «Лікарі без кордонів», Міжнародної ради медичних сестер, Транскультурне медсестринське товариство та Червоний Хрест тощо для забезпечення швидкого обміну досвідом та інформацією щодо методів лікування та догляду, участі у

програмах обміну та підвищення мобільності, у презентації наукових доробків у міжнародному науковому середовищі.

Тому, дослідження загальних аспектів формування міжкультурної компетентності майбутніх медичних працівників у процесі викладання іноземної мови є актуальним у сьогоднішній час. З огляду на це, дисертація Гальчун Наталії Петрівни є актуальною, доцільною та своєчасною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до теми науково-дослідної роботи кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи Волинського національного університету імені Лесі Українки «Компетентнісна модель фахівця». Тему дисертації затверджено Вченою радою Волинського національного університету імені Лесі Українки (протокол від 26.11.2020 р. № 14).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Проведений аналіз змісту дисертаційного дослідження, а також публікацій Гальчун Наталії Петрівни виступає у якості підстави для висновку про наукову обґрунтованість й достовірність викладених авторкою результатів. Підтвердженням цього є акцентування дослідниці на суперечностях, що підтверджують актуальність і недостатню розробленість окресленої проблематики у вирішенні нагальних питань. Беручи до уваги окреслені суперечності стосовно досліджуваної проблематики, дисертантка, на наш погляд, правильно визначила об'єкт, предмет, мету дослідження.

Науковець використала значну кількість навчально-методичної психолого-педагогічної літератури (453 найменувань, з них 74 – іноземною мовою). На основі виваженого використання низки методів дослідження здобувачка комплексно підійшла до розв'язання 4 завдань досліджуваної проблеми. Новизна і вірогідність загальних висновків дисертаційного дослідження авторки забезпечені методологічною обґрунтованістю вихідних положень; використанням адекватних методів дослідження. Усе це створило необхідні умови для оптимального вибору стратегії наукового пошуку та його ефективної реалізації. Зміст дисертаційного дослідження продуманий, включає важливі загальнонаукові, теоретико-методологічні та практичні питання щодо формування міжкультурної компетентності майбутніх медичних працівників у процесі викладання іноземної мови, які логічно пов'язані між собою. Одержані дані та результати їх опрацювання вказують на ефективність обраної наукової траєкторії дослідження.

Для вирішення поставлених завдань, перевірки гіпотези і досягнення мети використано **методи дослідження:**

– теоретичні: ретроспективно-порівняльний аналіз, логічний аналіз нормативних документів, філософських, психолого-педагогічних та методичних джерел, освітніх програм, навчальних планів медичних спеціальностей для з'ясування сучасного стану окресленої наукової проблеми; систематизація та узагальнення з метою розкриття сутності проблеми та тлумачення понятійно-термінологічного поля дослідження; теоретичне моделювання для виокремлення компонентів процесу формування міжкультурної компетентності майбутніх медичних працівників на заняттях з іноземної мови засобами технологій інтерактивного навчання.

– емпіричні: діагностичні методи (анкетування, спостереження, опитування, тестування), метод експертної оцінки, самооцінювання з метою визначення рівнів сформованості міжкультурної компетентності здобувачів вищої освіти на всіх етапах педагогічного експерименту; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний і контрольний етапи) із якісним аналізом результатів дослідження, що дасть змогу перевірити результативність запропонованої моделі формування міжкультурної компетентності здобувачів освіти на заняттях з іноземної мови засобами технологій інтерактивного навчання у медичному ЗВО;

– статистичні: ранжування, визначення середніх величин, парних порівнянь експериментальних даних, методи математичної статистики для проведення кількісного та якісного аналізу результатів дослідження з метою перевірки вірогідності результатів дослідно-експериментальної роботи.

Наукові положення, рекомендації та висновки, які містяться у дисертаційному дослідженні, пояснюються і обґрунтовуються з посиланням на джерельну базу, що включає законодавчі документи, наукову і методичну літературу.

Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації. Виокремлено компоненти міжкультурної компетентності та визначено її значення у структурі професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі медицини. Розроблено, науково обґрунтовано та експериментально перевірено модель формування міжкультурної компетентності майбутніх медичних працівників. Охарактеризовано сукупність педагогічних умов, що роблять можливою реалізацію моделі в освітньому процесі і безпосередньо впливають на ефективність формування зазначеної якості. Впроваджено в освітній процес закладу вищої медичної освіти авторський методичний супровід використання інтерактивних технологій при вивченні іноземної мови з метою ефективного формування міжкультурної компетентності майбутніх медичних працівників.

Нові факти, одержані дисертантом. Важливість дисертаційного дослідження полягає в запропонованих рішеннях окресленої проблеми:

– уперше розроблено, науково-теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено цілісну педагогічну модель формування міжкультурної компетентності майбутніх медичних працівників на заняттях з іноземної мови засобами технологій інтерактивного навчання, охарактеризовано її структуру та взаємоузгоджені елементи (цільовий, теоретико-методологічний, змістовно-технологічний і результативно-оцінний блоки); обґрунтовано підходи дослідження (комунікативний, пропедевтичний, інтегративний, соціокультурний та компетентнісний); виокремлено компоненти (когнітивно-знаннєвий, комунікативно-діяльнісний, ціннісно-емоційний) та критеріально-рівневі показники міжкультурної компетентності з урахуванням професійного спрямування; охарактеризовано сукупність педагогічних умов, що роблять можливою реалізацію моделі в освітньому процесі і безпосередньо впливають на ефективність формування зазначеної якості (змістовно-цільові умови – проектування змісту іншомовної освіти на основі врахування професійних завдань; умови, що забезпечують розвиток освітньої активності – цілеспрямованість освітнього процесу, систематична зміна характеру діяльності, опора на особистий досвід здобувачів освіти, врахування їх індивідуальних особливостей, активізація сприйняття, організація активної самостійної позиції; організаційно-діяльнісні умови – використання комплексу інноваційних, інтерактивних та активних технологій навчання, суб'єктно-орієнтована організація навчальних занять; рефлексивні умови – регулярність, систематичність і своєчасність контролю, об'єктивність і всебічність оцінювання, рівень професійної компетентності педагога; мотиваційно-ціннісні умови (опора на індивідуальну мотивацію вивчення іноземної мови).

– уточнено та доповнено базовий понятійний апарат наукового пошуку, зокрема, щодо тлумачення поняття «міжкультурної компетентності студентів медичного ЗВО» як феномена, що представляє собою інтегративну характеристику особистості, яка є частиною професійної компетентності та визначає рівень готовності майбутнього фахівця до професійної діяльності в умовах діалогу культур;

– удосконалено зміст і структуру організації освітнього процесу із вивчення іноземної мови шляхом використання інтерактивних технологій, впроваджено комплекс взаємопов'язаних технологій інтерактивного навчання таких як: проектні технології, дискусійні технології (круглий стіл, міні-дебати, Баркемп), ігрові технології (ділова гра, онлайн-квіз, рольове моделювання), проблемні технології (SWOT аналіз, «Дерево рішень»), відеоконференції на

платформі Zoom та інші, які містять елементи CLIL-технологій, а також технологій контекстного і диференційованого навчання. Усі вони у поєднанні однієї з іншою демонструють ефективність при формуванні міжкультурної компетентності студентів медичного ЗВО на заняттях з іноземної мови. Доведено, що більшість із запропонованих технологій активного навчання доцільно використовувати в умовах віддаленого навчання на платформах Zoom, Skype та Moodle.

– подальшого розвитку набули теоретичні положення щодо сутності міжкультурної компетентності, як невід’ємної складової професійної підготовки фахівців системи охорони здоров’я.

Значення для науки і практики одержаних автором результатів.
Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у тому, що за результатами наукового пошуку, теоретичного узагальнення опрацьованого матеріалу створений, апробований та впроваджений в освітній процес професійної підготовки майбутніх медичних працівників варіативний авторський курс «Англійська мова в міжкультурній компетентності медичного працівника»; навчальний посібник «Англійська мова в міжкультурній компетентності медичного працівника» шляхом використання інтерактивних технологій на практичних заняттях з англійської мови з метою формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців-медиків; розроблено діагностичний інструментарій щодо моніторингу рівнів сформованості міжкультурної компетентності здобувачів освіти медичних ЗВО.

Упровадження результатів дослідження. Основні результати наукового пошуку, узагальнені матеріали, рекомендації та висновки упроваджено в освітній процес Комунального закладу вищої освіти «Волинський медичний інститут» Волинської обласної ради (довідка № 37.1/02/2-24 від 22.01.2024), Житомирського медичного інституту Житомирської обласної ради (довідка № 74 від 11.01.2024), Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського (довідка № 93 від 15.01.2024), Комунального закладу вищої освіти «Рівненська медична академія» Рівненської обласної ради (довідка № 62 від 19.01.2024).

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації. Основні результати можуть бути використані в сучасних умовах реформування освіти, під час розробки підручників і посібників, методичних рекомендацій для студентів закладів вищої освіти з метою забезпечення неперервності удосконалення та формування міжкультурної компетентності майбутніх медичних працівників та посилення їх мотивації до самоосвіти,

самостійної роботи; поглиблення соціокультурних, культурологічних та комунікативних знань і вмінь.

Оцінка структури та змісту дисертації. Текст дисертаційного дослідження зв'язний, цілісний, завершений, чітко структурований. Кожен наступний розділ чи підрозділ органічно пов'язаний з попереднім і доповнює його, що сприяло розкриттю теми дослідження, виконанню поставлених завдань, які є досить конкретні та відповідають поставленій меті дослідження.

Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків до розділів, висновків, списку використаних джерел (453 найменувань, з них 74 – іноземною мовою), 18 додатків на 95 сторінках.

Загальний обсяг дисертації – 367 сторінки, основний текст викладено на 207 сторінках. Робота містить 23 рисунки та 24 таблиці.

Так, у вступі обґрунтовано актуальність та доцільність виконаного дослідження; вказано на зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено об'єкт, предмет, мету, завдання і методи дослідження; висвітлено наукову новизну і практичне значення результатів дослідження; представлено впровадження результатів дослідження; зазначено особистий внесок здобувача; подано структуру й обсяг дисертаційної роботи.

У першому розділі дисертації узагальнено результати аналізу вітчизняної та зарубіжної літератури з проблем слідження Наукові пошуки розв'язання проблеми формування загальної компетентності особистості майбутнього фахівця здійснено у багатьох царинах наукового знання – від філософських, психологічних, педагогічних, акмеологічних та аксіологічних аспектів до вузькопрофесійних особливостей.

На теоретичному рівні дослідження зазначеної проблеми було обґрунтовано, що крос-культурну компетентність здобувачів освіти медичного ЗВО можна трактувати як поліаспектний феномен, що вирізняється своєю особливістю, адже він характеризує способи й форми взаємодії людини в полікультурному просторі та виступає як ціннісний показник особистості. Встановлено, що інтеркультурна компетентність – це інтегральна багатоаспектна властивість особистості, що складається із цілісної системи особистісних якостей і характеристик. Обґрунтовано структуру міжкультурної компетентності майбутніх медичних працівників.

У другому розділі дисертаційної роботи, з метою вивчення проблеми структурування міжкультурної компетентності здійснено аналіз як вітчизняних так і зарубіжних наукових пошуків, спрямованих на дослідження феномену інтеркультурної комунікації. У контексті дослідження представлена структурована модель формування транскультурної компетентності майбутнього медичного працівника, яка розглядається, як система науково

спрямованої фахової підготовки майбутніх медиків на засадах репродукції професійної діяльності при вивченні іноземної мови в освітньому середовищі закладу вищої освіти. Створена та структурована автором модель представлена взаємопов'язаними блоками: цільовий, теоретико-методологічний, змістовно-технологічний і результативно-оцінний. Розкрито алгоритм та технології реалізації моделі формування міжкультурної компетентності здобувачів освіти медичного ЗВО на заняттях з іноземної мови із використанням інтерактивних методів навчання.

Процес реалізації моделі формування міжкультурної компетентності здобувачів вищої медичної освіти перебуває у прямій залежності від умов, адекватних її функціонуванню, що розкрито у роботі.

У третьому розділі розкрито алгоритм проведення та логіку реалізації педагогічного експерименту відповідно до запропонованої авторської моделі, представлено в динаміці отримані результати діагностики усіх етапів педагогічного експерименту.

Шляхом зіставлення даних, виявлених під час констатувального етапу, з результатами контрольного етапу, було виявлено наявні відхилення в показниках рівнів сформованості міжкультурної компетентності майбутніх медичних працівників, які проходили навчання за класичною методикою (КГ) та групи (ЕГ), які здійснювали підготовку за авторською розробленою моделлю формування міжкультурної компетентності.

Дієвість та результативність розробленої авторської моделі обумовлена збільшенням кількості здобувачів вищої освіти, сформованість міжкультурної компетентності яких досягла достатнього та високого рівня.

За отриманими показниками контрольного етапу педагогічного експерименту в ЕГ зафіксовані значущі позитивні зміни: на зрізі знаннєвого критерію зафіксоване суттєве збільшення кількості здобувачів освіти до 19,8 % (+7,5 %) з високим рівнем сформованості міжкультурної компетентності, до 55,8 % (+12,5 %) з середнім рівнем та зменшення кількості студентів до 24,4 % (-20 %) з базовим рівнем; за показниками поведінкового критерію спостерігалось збільшення ЗО до 54,6 % (+15,7 %) з середнім рівнем, за високим рівнем показники зросли – до 24,4 % (+14,4 %), а за початковим – впали до 21 % (-30,1); результати моніторингу за ціннісним критерієм показали збільшення кількості ЗО з просунутим рівнем сформованості МКК до 41 % (+17 %), з середнім рівнем до – 53 % (+7 %) та стрімке падіння показників базового рівня – до 6 % (-24 %).

Із використанням статистичних критеріїв (t-критерій Стьюдента, U-критерій Манна-Уїтні, критерію Пірсона χ^2), забезпечено надійність та достовірність розбіжностей між відсотковим співвідношенням показників

двох досліджуваних вибірок (ЕГ і КГ), які репрезентують результат експериментального дослідження – рівня сформованості міжкультурної компетентності майбутніх фахівців медичної галузі.

Відтак, експериментально обґрунтовано і підтверджено дієвість і результативність розробленої авторської моделі формування міжкультурної компетентності майбутніх медичних працівників засобами інтерактивних технологій навчання при вивченні іноземної мови.

Практично-прикладна значущість здобутих наукових результатів обумовлена підвищенням змістового наповнення професійної підготовки майбутніх медичних працівників, зокрема, використанням інтерактивних технологій при викладанні іноземної мови. Дискусійне та ігрове освітнє середовище є провідним механізмом розвитку та формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців охорони здоров'я.

Запропоновані методичні рекомендації стосовно впровадження інтерактивних технологій при вивченні іноземної мови з метою формування міжкультурної компетентності у майбутніх фахівців у галузі медицини.

Загалом можна констатувати, що поставлена мета дослідження була реалізована і в повному обсязі виконані окреслені завдання дослідження. Очікувані результати і суттєва ефективність формувального експерименту обумовлена чіткою обґрунтованістю та аргументованістю основних теоретичних положень і практично зорієнтованих методичних порад, що входять до дисертаційного матеріалу.

Слід відзначити, що загальні висновки відповідають поставленим завданням, обґрунтованість і переконливість яких засвідчують самостійність і логічність суджень, достатню наукову підготовленість здобувачки. Позитивно розцінюємо представлену у додатках наукову інформацію, а таблиці та рисунки увиразнюють уявлення про цілісність дослідження, проведеного дисертанткою. Список використаних джерел зроблено з дотриманням встановлених вимог. Отже, після проведення детального аналізу можемо констатувати, що дисертаційна робота Гальчун Наталії Петрівни за своїм змістом, стилем викладу і розкриттям основних положень, висновками та результатами опрацювання здобутих даних є завершеним самостійним дисертаційним дослідженням. Академічний плагіат відсутній.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Гальчун Наталії Петрівни, вважаємо за доцільне висловити окремі зауваження та побажання:

1. У дослідженні під час характеристики і з'ясування можливостей іноземної мови в контексті формування міжкультурної компетентності було проведено опитування здобувачів освіти у формі відкритого анкетування. На

нашу думку, варто було б звернути увагу на залучення зовнішніх стейкхолдерів (роботодавців) для визначення шляхів оптимізації формування міжкультурної компетентності в контексті підготовки майбутніх фахівців у галузі охорони здоров'я.

2. Попри достатній аналіз змісту ОК програми «Іноземна мова» (за професійним спрямуванням), вважаємо у роботі недостатньо приділено уваги аналізу змісту дисциплін вибіркового компонента вказаної підготовки, котрі є засобом набуття майбутніми фахівцями у галузі медицини формальних та неформальних компетентностей міжкультурної комунікації.

3. У дисертаційному дослідженні здобувач, спираючись на розробки вітчизняних та зарубіжних вчених щодо проблеми розвитку міжкультурної компетентності майбутніх фахівців охорони здоров'я і, цитуючи їх у першому розділі, не завжди висловлює власну позицію стосовно теоретичних положень досліджуваного феномену.

4. У дисертаційному дослідженні достатньо глибоко розкрито сучасний потенціал ОК «Іноземна мова» у контексті формування міжкультурної компетентності у майбутніх фахівців галузі медицини. На наш погляд, у тексті роботи акцент зміщено на формування міжкультурної компетентності під час аудиторних форм навчання. Такий підхід, на жаль, не дозволив у повному обсязі проаналізувати чинні перспективні напрямки формування міжкультурної компетентності у позааудиторній діяльності.

Висловлені зауваження мають суто рекомендаційний характер, ніяк не знижують її наукової цінності й є приводом для наукової дискусії. У цілому рецензована робота вирізняється оригінальністю, глибиною теоретичного аналізу і новизною методичних пропозицій.

Констатуємо і той факт, що загальний об'єм основного тексту дисертації відповідає вимогам до написання наукових досліджень, які подаються на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта, педагогіка.

Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях. Основні результати дисертації відображено у 17 публікаціях, із яких: 6 статей у наукових фахових виданнях України категорії Б, 1 стаття у зарубіжному науковому виданні, 9 – у матеріалах конференцій, 1 – навчально-методичний посібник.

Зміст, обсяг та кількість друкованих праць відповідають вимогам МОН України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії і надають авторці право публічного захисту дисертаційного дослідження.

Висновок. На основі вивчення поданої роботи можна дійти висновку, що враховуючи актуальність теми, наукову новизну отриманих результатів та їхнє практичне значення зазначаємо, що дисертаційна робота «Формування міжкультурної компетентності майбутніх медичних працівників у процесі викладання іноземної мови» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомe теоретичне й прикладне значення для розвитку педагогічної науки, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор – Гальчун Наталія Петрівна – заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта, педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор
завідувач кафедри педагогіки, психології, початкової,
дошкільної освіти та управління закладами освіти
Закарпатського угорського інституту
ім. Ференца Ракоці II

О. А. Біда

Підпис О.А. Біди завіряю.

Зав. відділом кадрів
Закарпатського угорського інституту
ім. Ференца Ракоці II

Г. Рейплік